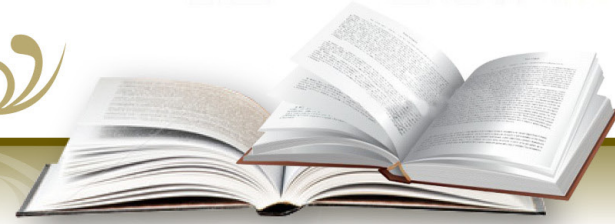

תורה והוראה

קוראים יקרים!

בשבת הקרובה נקדם את פני חודש ניסן בקריאת 'פרשת החודש': 'החודש הזה לכם ראש חדשים, ראשון הוא לכם לחודשי השנה'.

עם ישראל התהווה לעם ברגע שבו התרחשה יציאת מצרים, כלשון הפסוק (יחזקאל טז, ד): 'ומולדותיך ביום הולדת אתך לא כרת שרך, ובמים לא רחצת למשעי, והמלח לא המלחת, והחתל לא חתלת'. כתינוק בן יומו, יצאנו ממצרים להיות לאומה חדשה, ואף ניתנה לנו אחיזה גיאוגרפית, כיאה לעם בין האומות – ארץ ישראל. אולם, עוד טרם יציאתנו ממצרים גילתה פרשת החודש שעם ישראל לא יהיה 'אומה בין האומות', אלא אומה ייחודית שאין כמותה בכל הארץ.

בנוסף לשפה ייחודית, תרבות ייחודית, ואחוזת ארץ ייחודית, פרשת החודש חידשה בעם ישראל פן יחודי נוסף: הזמן. במקום המניין למעגל השמש, עם ישראל מונה ללבנה: 'החודש הזה לכם ראש חודשים'. עוד לפני שיצא העם ממצרים, התגלתה מערכת זמן חדשה, מיוחדת ומזומנת לעם נולד.

שונה היהודי מהלא-יהודי במהותו – ליהודי נשמה יהודית, וללא-יהודי, נשמת גוי. הוא שונה במקומו – מקומו של

בהתאם לתקופת השנה, מאמר השבוע דן בדיני מגבית 'מעות חיטין'. חשוב לדעת: מגבית 'מעות חיטין' אינה מגבית צדקה פשוטה, כמו כל מגבית אחרת של ימות השנה, אלא מצווה מיוחדת עם דינים שונים. איך מוגדרת מצווה זו -- כנתינת 'צדקה', גביית 'מס', או חובה נפרדת? האם ניתן לתרום למגבית 'מעות חיטין' מכספי מעשר? איזה סכום ראוי לתרום, ומי חייב בנתינת תרומה? מי ראוי לקבל את התרומות, ולאיזה צרכים ניתן להשתמש בהן? בשאלות אלו, ועוד, נדון במאמר השבועי.

שמחת העני: הלכות 'קמחא דפסחא'

בפרוס עלינו חודש ניסן, נפנה השבוע את תשומת לבנו לאחת ההלכות הנוגעות ביותר לתחילת חודש זה: דין 'קמחא דפסחא', או 'מעות חיטין'.

כולנו רגילים לצמד המילים 'קמחא דפסחא', המבשר את הגבייה השנתית לצורכי הפסח של עניים מחוסרי אמצעים. אולם, רבים אינם מודעים לכך שלא מדובר במגבית צדקה רגילה, כבכל ימות השנה, אלא בגבייה מיוחדת שלה דינים וסדרים מיוחדים. נעסוק אפוא בדיני קמחא דפסחא וגדריו.

מנהג מעות חטיין

ה'דרכי משה' (אורח חיים, סימן תכט) הביא את דברי ה'אור זרוע' (הלכות פסחים, סימן רנה) שקובע את הדין של מעות חטיין: "מנהג הקהילות להשים מס על הקהל לצורך החטים, ליתן בפסח לעניי העיר". וכן פסק ברמ"א (שם, סעיף א): "ומנהג לקנות חטים לחלקן לעניים לצורך פסח".

מקור המנהג, כפי שמביא ה'אור זרוע', הוא מדברי הירושלמי (בבא בתרא פרק א, הלכה ד): "אמר רבי יוסי בר בון, לחיטא דפיסחא שנים עשר חודש, בין לישא בין לתת". מכאן שמדובר במנהג וותיק, שכבר היה נהוג בימי חז"ל, ומוזכר בתלמוד הירושלמי.

כל הפוסקים הלכו בעקבות הרמ"א, וכן המנהג, כמו שכתב ב'שולחן ערוך הרב' (סעיף ה): "מנהג פשוט בכל ישראל שכל קהל וקהל משימין מס על בני עירן לצורך חטים לפסח, לקנות ולחלקם לבני עירם".

מנהג או חיוב?

מתוך עיון במקורות אלו, עולה קושיה בעיקר הדין של מעות חטיין (כפי שהקשה בספר 'בית דוד' של הרב יוסף דוד בן שבתי משאלוניקי, סימן קלו). מחד גיסא, מבואר בדברי הרמ"א שנתנית מעות חטיין אינה אלא **מנהג**: "ומנהג לקנות חטים". מאידך גיסא, הרי שמקור הנתינה הוא מדברי

הירושלמי, ולכאורה נקבע **כחיוב** שכופים עליו את בני העיר, ולא כמנהג בלבד. כיצד מתיישבת החובה העולה מדברי הירושלמי עם המנהג הנקבע להלכה?¹ על כך משיב ה'בית דוד' שאמנם המקור בירושלמי מורה על חיוב, אך מכיוון שדין נתינת מעות חיטין אינו מופיע בתלמוד בבלי [ודברי הירושלמי לא הובאו בדברי הרמב"ם והטור], לא נקבעו דברי הירושלמי להלכה. לדין, שלא כדברי הירושלמי, אין חובה של נתינה בערב פסח מעבר לחובת נתינת צדקה של כל השנה, ודין מעות חיטין נשאר בגדר 'מנהג' בלבד.

לכאורה נראה שדבריו של בעל ה'אור זרוע' סותרים את ההבנה הנ"ל, מפני שמחד גיסא הוא כותב את ההלכה בהתבסס על דברי הירושלמי, אך מאידך כותב ש"מנהג הקהילות להשים מס על הקהל לצורך החטים". אם הבסיס הוא דברי הירושלמי, שלפיהם יש **חובה** לתת מעות חיטין, איך הסיק מתוכם שיש כאן אך **מנהג** בלבד?²

ב'משנה ברורה' (שער הציון, סימן תכט, אות ז) הציע דרך אחרת ליישב את הקושיה: "ולענ"ד אפשר לומר דמן הדין היה יוצא במצוות צדקה אם היו נותנים להעניים מעות, שיקחו בעצמם חטים או קמח למצה – להכי קאמר דמנהג לחלק חטים, שיהיה מקרב הנייתא". לפי דברי ה'משנה ברורה', ניתן לקיים את חובת הירושלמי על-ידי נתינת מעות, ואילו המנהג שנקבע ברמ"א הוא של נתינת חטים, ולא מעות. אך דוחק הוא ליישב בדרך זו את דברי ה'אור זרוע', שהביא, כאמור, את דברי הירושלמי, ומהם הסיק מנהג ליתן **חיטים** לעניי העיר. מדבריו משמע (אם כי אינו מוכרח) שמנהג נתינת החטים היא ההבנה הפשוטה בדברי הירושלמי, ועדיין נותרת השאלה בעינה: האם יש כאן **חובה** או **מנהג**?

מס או צדקה?

מתוך עמידה על סתירה נוספת (לכאורה) בדברי הפוסקים, נוכל להציע יישוב נוסף. מחד גיסא, כתבו הפוסקים שדין מעות חיטין הינו מס על הקהילות, כלשון שולחן ערוך הרב הנ"ל: "שכל קהל וקהל משימין **מס** על בני עירן לצורך חיטים לפסח", – וכן דברי ה'אור זרוע'. מאידך, מסיים ה'שולחן ערוך הרב' וכותב (שם): "ואפילו תלמידי חכמים הפטורין ממס נותנים חלקם, **לפי שצדקה היא זו**". מקור דבריו הוא מדברי 'שיירי כנסת הגדולה' (סימן תכט, ס"ק ב) שם הובא מנהג קושטא לפיו אפילו תלמידי חכמים נותנים חלקם, וכן הביא ב'אליה רבה' (ס"ק ה). גם ב'משנה ברורה' (ס"ק ו) הביא דין זה, אלא שציין לדברי ה'פרי מגדים' (א"א ס"ק ב), שם כתב שייכתן שתקנה זו נתקנה בקושטא בלבד, ובשאר מקומות תלמידי חכמים פטורים מן המס.

למדנו, אפוא, שלדעת רוב הפוסקים גם תלמידי חכמים חייבים להשתתף במגבית מעות חיטין – בניגוד לשאר מיסים – משום שיש כאן דין צדקה. לכאורה, הדבר אינו מובן: האם יש

1 ניתן לכאורה להציע דרך פשוטה ביישוב הקושיה, והיא שבאמת כוונת הירושלמי עצמו הוא למנהג, כענייני קהילות רבים שהתפתחו כמנהגים, אלא שמתוך המנהג נקבעה ההנהגה כחובה. אולם, הפוסקים הנ"ל הבינו שגם בהעדר מנהג, יש ללמוד חובה של נתינת מעות חיטין מדברי הירושלמי, ומכאן הקשו על דברי הרמ"א שפסק שאינו אלא מנהג.

2 לדברי ה'בית דוד' צריך לומר שכוונת ה'אור זרוע' היא להביא את המנהג ששורשו בחובה המבוארת בדברי הירושלמי. אך אין זו משמעות דבריו, וצ"ב.

יהודי בארץ ישראל, ארץ הקודש. והוא שונה אף במימד הזמן – יהודי חי בתוך מימד זמן אחר; זמן של חודש וחידוש, זמן שמוביל ליעוד אחר ותכלית אחרת.

בתוך כלל התחומים בהם ניכרת ייחודיותה של עם ישראל בולט הפילנתרופיה. שלושים וששה אחוזים מתוך חמישים התורמים הגדולים בארצות הברית הם יהודים. בתוך מאמרו המפורסם של מרק טוויין "על היהודים", מזכיר הכותב שאצל היהודים "אין קבצנים", משום שכל עניי ישראל מקבלים את פרנסתם מתוך הקהילה. מי שהולך בשכונות מסוימות בירושלים יתפלא לראות שכמעט כל הבנינים נתרמו על-ידי מאן דהו, מלבד מאות ואלפי צדקות, כוללים, וארגונים המיוסדים על פעולה וולונטארית וכספי תורמים.

סימן היכר לטבע הנדיב של עם ישראל הוא הלכת 'מעות חיטין', בה אנו דנים במאמר השבועי. איך ניתן לצפות מיהודים, שכעת רוקנו את כיסיהם לטובת האביונים ביום הפורים, לתרום שוב למגבית ציבורית למען הוצאות הפסח? אכן, לא היינו מצפים זאת משום עם אחר, אלא מעם ישראל.

יודעים דברי הרמב"ם (הלכות יום טוב פרק ו), הכותב ששמחת יהודי במועד אין שמה שמחה עד שידאג לאחיו העניים. עם ישראל הוא משפחה אחת, וכל עוד שהאחד מתייסר בעוניו, אין השמחה שלמה אצל רעהו. אנחנו, כחלק מכלל ישראל, יודעים וחשים היטב עד כמה הדברים נכונים.

נתינת מעבר למתן צדקה

בהלכות צדקה (שולחן ערוך, יו"ד סימן רנג, סעיף א) למדנו שעני שיש לו מזון י"ד סעודות אינו רשאי ליטול מן הצדקה. ה'מקור חיים' (סימן תכט, חידושים ס"ק ג) כותב שבנוגע למעות חיטין אין הדין כן, אלא רשאי עני לקבל מעות חיטין למרות שיש לו יותר מכמות מזון זו (הלכה זו הובאה בביאור הלכה ד"ה י"ב, ובכף החיים ס"ק ט). מכאן יש ללמוד שתקנת מעות חיטין היא תקנה נרחבת יותר מהלכות צדקה הרגילות. אפשר למצוא את הסיבה להלכה ייחודית זו בטעם הראשון שכתב ה'משנה ברורה' בתקנת מעות חיטין (לתת לעניים את התחושה הנעלה של 'חג החירות'). גם לאחר שדאגנו לפרנסתו הבסיסית, לא ירגיש העני תחושת 'חירות' אלא בתוספת, באופן שיש לו מזון ברווח. ייתכן שגם עניין זה כלול בתקנת מעות חיטין, ובמה שנהגו לגבות מס הקהילות, שיש בכך גבייה מעבר לחלוקת צדקה הרגילה.

נתינה מכספי מעשר

כיון שנקבע להלכה שמעות חיטין נגבים בדרך של מס, וכחובה המוטלת על הקהילה, לכאורה יש לומר שאין לתרום מעות חטים מכספי מעשר, שכן כל החיובים אינם משתלמים מן המעשר. לפי מה שנתבאר לעיל יש להסתפק בזה, כיון שעיקר החיוב מבוסס על דין צדקה (ואפילו תלמידי חכמים, הפטורים מן המס, חייבים בה). להלכה נפסק שבמקום שהקהילה אינה כופה על מעות חיטין, מותר לתרום מכספי מעשר (ספר צדקה ומשפט, פ"א, ס"ק ה). כך גם הורה הרב שלמה זלמן אויערבאך זצ"ל (הליכות שלמה חודש ניסן, סעיף ב), שבזמננו מותר לתת עבור קמחא דפסחא ממצות מעשר כספים, כיון שאין אצלנו סדר גבייה או סכום קבוע. לכן, מותר לתרום מעות חיטין מכספי מעשר.

מה מחלקים במעות חיטין?

התקנה המקורית נתקנה על חטים בלבד: "ומנהג לקנות חטים לחלקן לעניים לצורך פסח". באותם זמנים, כל אדם היה טוחן לעצמו את החטים, ואופה מצות מן הקמח. בתקופות מאוחרות יותר, חדלו אנשים מלטחון את החיטה בעצמם, וכתבו ה'חק יעקב' (ס"ק ה) וה'משנה ברורה' (ס"ק ד) **שהמנהג לתת קמח**, משום שהנאתה קרובה. בזמן הזה, מרבית האנשים אינם אופים מצות בביתם, ולכן מן הראוי לתת מצות (ולא קמח). אכן, ב'כף החיים' כתב שכיום המנהג לתת מצות אם כי עיקר התקנה הייתה לתת חטים כדי שיהיו לעני מספיק מצות בפסח, נפסק שבכסף הנוותר מן המגבית ניתן לספק לעני את שאר צרכי

לכן נראה, שביסודו, הדין הוא **מהלכות צדקה**: כמו בכל השנה, מי שהתברך באמצעים צריך לספק את הצרכים הבסיסיים למי שאין לו. אולם, כדי שיהיה לעניים די צרכם ברווח ובכבוד, בהתאם לאופי המיוחד של חג הפסח שהוא 'חג החירות' (ראה להלן), **נהגו** לקבוע מתן צדקה זו בדרך של **מס**, ולכפות את בני הקהילה להשתתף בנתינתו (ראה 'מבית לוי' מאת הרב רובין, ח"א, עמ' קכט-קל). אין כאן, אפוא, מנהג מאוחר ומחודש, אלא כך הוא פירוש דברי הירושלמי עצמם. מתוך החיוב המקורי של נתינת צדקה, נהגו הקהילות להטיל מס על יושביהן, ולגבות חטים לצורך העניים. בנוסף לכך, תקנת מעות חיטין מרחיבה את הסיוע הניתן לעניים מעבר למצות צדקה של כל השנה, כפי שיבואר להלן. ייתכן שבשל כך נהגו לגבות את הצדקה בדרך של מס, שכן בדרך זו מוודאים הגבאים שההכנסות תהיינה מספיקות לכיסוי ההוצאות המרובות של מעות חיטין.

למה דין נתינת צדקה מיוחדת לפסח?

ה'משנה ברורה' חקר למה נתקנו 'מעות חיטין' דווקא לחג הפסח. לא מצאנו תקנה דומה במועדים אחרים, למרות שגם בחגים אחרים (כגון סוכות וראש השנה) ישנן הוצאות לא מבוטלות³. ביישוב חקירה זו כתב בעל ה'משנה ברורה' שתי אפשרויות (שער הציון, אות י): "ואפשר דמשום זה נתקנו קדמונינו בפסח יותר משאר רגלים, **שהוא זמן חירות**, ויושבין מסובין וכל אחד הוא וביתו ברוב שמחה, אין זה כבוד לה' שהעניים יהיו אז רעבים וצמאים, וע"כ נותנין לו קמח על כל ימי הפסח, שיוכל גם הוא לספר יציאת מצרים בשמחה. ועוד טעם פשוט דחמץ אינו רשאי לאכול, ומצה אינו מצוי כל כך להשיג לקנות, ואם לא יכינו לו על כל ימי פסח אפשר שישאר ברעב, או יוכל לבוא לידי קלקול. ומצאתי זה הטעם במטה יהודה". לפי הטעם הראשון שכתב ה'משנה ברורה', נתקנה נתינת מעות חיטין מחמת האופי המיוחד של חג הפסח, שהוא 'חג החירות'. לפי הטעם השני, אין כאן מעמד מיוחד של חג הפסח, אלא חשש הנובע מאיסורי חמץ בפסח: מצה אינה מצויה כל כך לקנות, והעני עשוי להישאר רעב, או ח"ו להיכשל באיסור אכילת חמץ.

3 אמנם, בספר משנת יעב"ץ (סימן ז) כתב שתקנת מעות חיטין נתקנה לא רק בפסח, אלא אף בשאר רגלים, אך דבריו המחודשים לא התקבלו בשאר פוסקים.

להם להעלות על הדעת אכילת מצה שאינה שמורה. בשל כך, יש להבחין בין חלוקת נרות חנוכה כעיקר הדין, לבין חלוקת מצה שיש לחלק מצה שמורה למקפידים בכך.

מי חייב במצות חיטין והדין בזמן הזה

בזמן שהיו מטילים מס על הקהילות, היו גדרים ברורים לתחולת המס על אנשי העיר. בירושלמי כתוב שמי שדר בעיר תקופת י"ב חודש חייב במצות חיטין. כך גם עני חייב לדור בעיר י"ב חודש על מנת לזכות ליהנות מהתקנה. כן נפסק ב'אור זרוע', ברמ"א, ובשאר פוסקים, על-פי דברי הירושלמי. ברבות השנים, הרחיבו הפוסקים את התקנה, וכתבו שגם מי שדר בעיר שלושים יום חייב להשתתף במגבית מצות חיטין (סמ"ק בסימן רמז; 'מגן אברהם' בסימן תכט, ס"ק ב, ושאר הפוסקים).

כל זה נאמר במי ששוהה בעיר לתקופה קצובה. אבל מי שבא להשתקע בעיר, מיד מתחייב בנתינת מצות חיטין (חק יעקב סימן תכט, ס"ק ה; שו"ע הרב סעיף ו; משנה ברורה ס"ק ה).

כיום, אין לקהילות אותו מעמד ותוקף כבימי קדם, ולא נוהג להטיל 'מס' על חברי הקהילה כבעבר. אולם, ישנם כיום ארגונים רבים, מקומיים ובינלאומיים, האוספים מצות חיטין לצורך עניים בפסח, ואין ספק שמצווה רבה לקיים תקנה קדומה זו. כדברי ה'משנה ברורה' (ס"ק ו), על כל אחד לתרום כפי יכולתו לשם מצות חיטין, ובודאי שכך יש לנהוג אף כיום.⁴

לסיום, נזכיר את דברי המהרי"ל במנהגי חודש ניסן, וזה לשונו: "וכשמתחילין השלושים יום דרך בני אדם לכבד החדרים ולהדיח הכלים, ובראש כל דבר לקנות חיטים לעניים".

את החלק הראשון של דברי מהרי"ל – לכבד את החדרים ולהדיח את הכלים – מקיימים כולנו בהידור רב. אבל יש להקדיש תשומת לב גם לחלק השני אשר הוא כדבריו, "בראש כל דבר" – תקנת מצות חיטין – ולוודא שתשרה שמחת החג על עניי ישראל בכל אתר ואתר. ויה"ר שבזכות מצווה זו – מצות צדקה, שתלו בה חז"ל (ב"ב י, א) את הגאולה – נזכה לראות את הבטחת הכתוב מתקיימת (מיכה ז, טו): "כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות".

4 הרב חיים קנייבסקי שליט"א נשאל על-ידי יהודי שהשלים נתינת מעשר כספים עבור השנה קודם לפסח, אם יש לו לתת מצות חיטין, או שמא פטור מכך משום שכבר השלים נתינת מעשרותיו. הרב קנייבסקי השיב שחובה לתת מצות חיטין, אף למי שאינו חייב בנתינה בגדרי מעשה כספים.

החג (שערי תשובה, ס"ק ג). כיום, מכיוון שרמת החיים גבוהה מבעבר, נהגו לכתחילה להשתמש במצות חיטין לספק לעניים את כל צרכי החג (הליכות שלמה, חודש ניסן, הערה ז).

כפי שנפסק בשולחן ערוך, ה'חירות' של חג הפסח כוללת גם כלים נאים ושאר ענייני גדולה ומלכות הנהוגים בפסח. לכן ניתן להשתמש במצות חיטין אפילו לצרכי ביגוד, כלים נאים, וכדומה.

עני המבקש מצה שמורה

שאלה מעניינת עולה כשעני מבקש מצות מהודרות. מעיקר הדין, אין חובה לאכול מצה שמורה משעת הקצירה, כמבואר בפוסקים (שולחן ערוך סימן תנג, ו'משנה ברורה' ס"ק יז), אך רבים נהגו בחומרה זו. האם יש לספק מצות מהודרות אלו, היקרות יותר ממצות רגילות, ממצות חיטין, או שמא אין לעני רשות להדר על חשבון הקופה הכללית. בביאור הלכה (סימן תרעא) כתב בשם ה'חמד משה' בדין נרות חנוכה שאין לתת לעני בחנוכה כדין מהדרין מן המהדרין, אלא די בנר אחד בלבד. לכאורה, כך יש לומר אף לעניין מצות פסח, שאין לאפשר לעני להדר על חשבון הציבור, ויש לו להסתפק במצות רגילות.

אולם, כתב ה'פתחי תשובה' (סימן תכט) שעני המדקדק במצוות להיות מן המהדרין לאכול מצה שמורה (ובתנאי שהוא 'בר אוריין', או שכבר נהג כך ונעשה לו לנדר), וכך נוהג בשאר מיני זהירות בשמירת המצות ואפיינתו, יש לספק לו מצה שמורה לפי רמת ההידור שהוא נוהג, וכן נפסק להלכה ב'מעדני שמואל' (סימן קצ, ס"ק ה) וב'כף החיים' (ס"ק יד).

נראה שאין בכך סתירה לדין נר חנוכה (דין שהובא אף הוא ב'כף החיים', סימן תרעא, ס"ק ד), משום שנרות חנוכה ניתנים לעניים מדין צדקה רגילה. בשל כך נפסק שאין להוציא הוצאות מיותרות מקופת הצדקה הכללית, אלא יש לספק לעני את צרכיו המינימאליים בלבד. בניגוד לכך, תקנת מצות חיטין מרחיבה את תחומי הנתינה כדי שיהיה העני במצב של 'חירות' (כטעם הראשון של ה'ביאור הלכה').

עני המקפיד על כל חומרות הפסח בודאי לא ירגיש תחושה של 'חירות' באכילת מצה שאינה שמורה, ולכן יש לספק לעני מצות כפי רמת הידורו. בספר מועדים וזמנים (ח"ז, סימן קמח) כתב כנ"ל שחייבים לתת לעני ברווח, וראוי לתת לו מצות עבודת יד השמורה משעת קצירה, אם כך מנהגו.

ניתן להציע חילוק אחר בין מצות פסח לבין נרות חנוכה. בנרות חנוכה, ברור לכל מי שמהדר בהדלקת הנרות שריבוי הנרות נעשה כהידור, ולא מעיקר הדין 'מהדרין' מין המהדרין. אבל בנוגע לשמה שמורה, המחמירים בכך רואים במצב רגילה חשש של אכילת חמץ, ויש שקשה

תענית בכורות

השאלה:

תענית בכורות - מי חייב לצום? כיצד ניתן להיפטר מהצום? האם חייב לסיים מסכת?

תשובה:

כל בכור לאמו [בין כהן בין לוי ובין ישראל] חייב בתענית בכורות של ערב פסח. אם משתתפים בסעודת מצוה כגון ברית מילה או פדיון הבן נפטרים מהצום, כמו כן אם מסיימים מסכת מתלמוד בבלי או ירושלמי נפטרים מהצום. נהגו להקל שאף המשתתפים בסיום המסכת, אף אם לא סיימו בעצמם, נפטרים מהצום. ולכתחילה יש לבכור לאכול מסעודת המצוה או מהמגדנים שמחלקים בשעת הסיום.

מקורות:

שו"ע סי' תע ובמשנה ברורה שם, הליכות שלמה עמ' קפ.

עוף כשר לפסח במקפיא חמוץ

השאלה:

האם מותר להשתמש בעוף קפוא שעטוף בניילון נצמד וכשר לפסח, ששהה במקפיא ביחד עם דברי חמוץ כגון פירורי חלה וכדו'?

תשובה:

אם לא היה קרח בתוך המקפיא בין שקית העוף לפרורים, אלא שהפירורים היו על המגירה ולידם או על גבם היה מונח העוף, אין בזה כל חשש [אם כי יש לבדוק היטב שח"ו לא נכנס שום פירור לעוף]. אף אם היה קרח על המגירה או המדף, לדעת רוב הפוסקים, אין בזה חשש, כיון שהקרח לא נחשב לדבר לח ולא נחשב כנכבש עם חמוץ.

מקורות:

עי' ספר מגילת ספר (בשר בחלב סי' קה ס"א אות י') שהביא דעת הפוסקים בזה, ואם כי שבשו"ת קנה בשם (ח"ב סי' טז) מחמיר בזה וכן כתב בהערה לספר בשר בחלב (הרחקות והזהרות), דיברתי עמו ואמר לי שעיקר החומרא שלו הוא רק במקפיא שאינו מקפיא "NO FROST" אלא מקפיא שיוצר קרח, ולכן במקפיא שהוא NO FROST אין מקום להחמיר בזה ואף במקפיא עם קרח יש להקל וכן המנהג.

ליבון כיריים קרמיות לפסח

השאלה:

ברשותי כיריים קרמיות ובשנים האחרונות נהגתי ללבן אותם על ידי הדלקת האישים על אש גדולה למשך חצי שעה, ולאחר מכן כיסיתי את הכיריים ב2 שכבות של נייר אלומיניום עבה. רציתי לדעת האם התנהגות זו היא לכתחילה או שיש להעדיף לרכוש כיריים אחרות לפסח?

תשובה:

לאשכנזים מותר לכתחילה ללבן את הכיריים ולכסותם בצורה טובה בשתי שכבות של נייר אלומיניום עבה כדי שלא יעברו נוזלים בין הכיריים לבין הסירים [עדיף עובי של 150 מיקרון, ובשעת הצורך ניתן להסתפק ב100 מיקרון].

לספרדים יש לנקות היטב את הכיריים שלא יהיה בהם שמץ של ליכלוך, ומאחר ובדרך כלל אף לאחר ניקוי נשארות שאריות כל שהם, עדיף להדליקם לחצי שעה לפחות על האש הגדולה.

מקורות:

ע"ש"ע א"ח ס' תנא סכ"ו שנחלקו השו"ע והרמ"א אם צריך ומועילה הגעלה לכלי זכוכית או שלא מועילה אפילו הגעלה בפרט בתשימושו בחמין. מאחר וכיריים קרמיות עשויות מזכוכית אין מועילה להם הגעלה. אולם, כיון שלהלכה אין בלוע יוצא בלא רוטב, לכן מועיל כיסוי של אלומיניום שלא יעבור רוטב בין השכבות.

הכשרת מכשיר למים חמים וקרים לפסח

השאלה:

מכשיר מים חמים וקרים כגון תמי 4, האם ניתן להכשירו לשימוש בפסח?

תשובה:

מאחר ולא משתמשים במכשיר עצמו לדברי חמץ, אלא עומד במקום שהיה בו חמץ, ונוגעים בו בידיים עם חמץ ונדבק על גביו, וכן יש בו חשש של "אדים" מסיר עם חמץ שהערו לתוכו מים חמים, הכשרת המכשיר צריכה להעשות באמצעות ניקוי בחומר ניקוי (כגון אקנומיקה וכד') היטב מכל צדדיו, שלא יהיה בו חמץ בעין על גביו. לאחר מכן, יש להרתיח את המים שבו על ידי לחיצה על לחצן החימום ולהוציא כוס מים חמים. את המקום שאליו נשפכים המים עדיף להחליף לפסח, כיון שנופלים בו הרבה פעמים פירווי חמץ האוסרים אותו.

מכירת חמץ קפוא לגוי בפסח על דעת למכור לאחר הפסח

השאלה:

אני מכין עוגות לאירועים ועל מנת להקל את עומס העבודה אני מכין עוגיות ומקפיא אותם ובכך משתדל לעמוד בהזמנות. יש להדגיש כי אין מדובר בממדים של הפסד ולא של תעשייה בהיקפים גדולים. האם אני יכול להכין עוגיות ולהקפיאם לפני פסח הבעל"ט על מנת להשתמש בהם לאחר הפסח?

תשובה:

המנהג הוא שאין מוכרים לנכרי חמץ גמור שאין בו פסידא גדולה. מאחר ודעת הרבה פוסקים היא שלא תיקנו מכירת חמץ אלא במקום הפסד כגון חנות וכד', ואף במכירה עצמה יש פקפוקים מדברי הפוסקים [אם כי ודאי שמקפידים שהמכירה תיעשה בכל אופני הקנין, עדיין יש דברים שסומכים על דעות פוסקים שנחלקו בזה]. ואכן מוכרים את החמץ של חנויות, מפעלים, רפתות וכד' שיש בהם הפסד אם לא ימכרו וכן כדי שיהיה אוכל מצוי בחנויות [שאם ידעו שאינם יכולים למכור את החמץ, לא יזמינו סחורה חדשה מפורים ויהיה מחסור באוכל לפני פסח]. כתב בשו"ת שבט הלוי (ח"ד ס' מט) לגבי בעלי חנויות אם יכולים לכתחילה לקנות חמץ לפני פסח ע"מ למכור לנכרי כדי שיהיה להם חמץ לאחר פסח בלא בעיה, וז"ל "דבר מגונה הוא למכור לכתחילה כדי שיהיה לו מיד אחה"פ, מ"מ באין עצה אחרת וגם הוא מקום הפסידא כדאים הם המתירים לסמוך עליהם"

מקורות:

ע"ב"ח ס' תמח ס"ב שאין להקל במכירה מחמת כמה עיקולי ופשוטי רק במקום הפסד אם החמץ נמצא בבית היהודי [ורק אם ממש מוסר לו את החמץ לבית הנכרי ויכול לעשות בו כרצונו, אין חשש, ויכולים לכתחילה למכרו לו, אך כמובן שבלבד שלא יעשה עם הגוי תנאי שאסור לו למכור לאף אדם לאחר הפסח אלא לו ע"ש"ע א"ח ס' תמח ס"ג-ד]. והביאו הא"ר (סק"ז), וכן נקט בחיי אדם (נשמ"א סוף הל' פסח ס"ח) שרק במקום הפסד יש להקל בזה, וכ"כ בשו"ת שבט הלוי (ח"ט ס' קכ) וכתב שאין בזה משום בל תשחית כשזורקים חמץ בעין לפני פסח, וראה בזה עוד בקובץ שערי הוראה (לרש"א שטרן, ח"ה עמ' סד סעיף ז ואילך).